

SZAKMAI JAVASLATOK
AZ ÚJ SZÉCHÉNYI TERV KÖZÖS TERVEZÉSÉHEZ

2010. SZEPTEMBER 15.

TARTALOM

BEVEZETÉS.....	2
ÁLTALÁNOS ÉSZREVÉTELEK.....	3
KONKRÉT ÉSZREVÉTELEK ÉS JAVASLATOK.....	4
I. Gyógyító Magyarország - Egészségipar.....	4
II. Megújuló Magyarország – Zöld gazdaságfejlesztés.....	4
VII. Közlekedés tranzitgazdaság.....	8

BEVEZETÉS

A Nemzetgazdasági Minisztérium 2010. július 28-án tette közzé az *Új Széchenyi Terv* vitairatát, mely hét programot jelöl meg: egészségipar, zöld gazdaságfejlesztés, otthonteremtés és lakásprogram, vállalkozásfejlesztés, tudomány – innováció – növekedés, foglalkoztatási áttörés, tranzitgazdaság. Az előkészítő anyaghoz a kormány a hazai üzleti élet, civil szervezetek és önkormányzatok részéről vár szakmai javaslatokat. Ezen felkérésnek tesz eleget az Energia Klub jelen anyaga is, mely általános észrevételeket és konkrét javaslatokat fogalmaz meg az energiaügyet érintő témákban. Reméljük, hogy a terv véglegesítésének folyamata az átláthatóság mentén alakul az abban résztvevő szereplők és lépések alaposabb megismerése által, valamint az egyes szakmai javaslatok érdemi vizsgálatával.

ÁLTALÁNOS ÉSZREVÉTELEK

Az *Új Széchenyi Terv Vitairat* struktúrája és fejezeteinek arányai megfelelőek. Az energetika területén kijelölt alapelvek és célok – az atomenergia prioritásától és az energiahatékonyság elhanyagolásától eltekintve – alapvetően helyesek, ennek ellenére a megállapítások kifejtés nélkül többféleképpen, vagy egyáltalán nem értelmezhetőek, hiányoznak a konkrétumok, a szükséges intézkedések körvonalainak felvázolása és az egyes programok támogatásának kérdése.

A fejezeteket gyakran a földgáz túlsúlya jellemzi, de a megújuló energiahordozók az általános fejezetek többségében és külön is szerepelnek, ami azon felismerést mutatja, hogy a kormányzat komolyan számol ezek használatának növekedésével.

A hagyományos energiahordozók közül szinte teljesen hiányzik: a kőolaj és a kapcsolódó közlekedés kérdése, a hazai szénkészlet kiaknázásának kérdése, nincs szó a távhő-ellátásról, a kapcsolt hő- és villamosenergia-termelésről.

Súlyos aránytalanság, hogy az energiahatékonyság és takarékoság kérdését a vitairat csak igen szerény terjedelemben tárgyalja. Különösképpen hiányzik említése az ellátásbiztonságról és az importfüggőség csökkentéséről tárgyaló fejezetben. A terv végleges változatában az külön fejezetet kellene szentelni a kérdésnek. Napjaink legfőbb kihívásai az éghajlatváltozás megfékezése, a versenyképesség fenntartása és a biztonságos energiaellátás megteremtése. Az energiahatékonyság egyszerre szolgálja mindhárom energiapolitikai cél teljesülését, mert:

- a mérséklődő energiafelhasználás hatására csökken az ország importfüggősége, kevésbé lesz kitéve az energiaárak nemzetközi ingadozásainak;
- a vállalatok kevesebb energia felhasználásával, azaz kisebb energiaköltséggel tudják előállítani ugyanazon termékeket/szolgáltatásokat, vagyis versenyképességük javul;
- a kisebb energiafelhasználás kisebb ÜHG-kibocsátással jár. Az energia hatékonyabb felhasználása úgy teszi lehetővé az életszínvonal szinten tartását vagy növelését, hogy közben nem használunk több energiát.

Jelen értékelésben az energiával konkrétan és érintőlegesen foglalkozó fejezetekre fókuszáltunk és a vitairat jelenlegi struktúráját követjük. A születendő terv egyszerűbb áttekintése, könnyebb idézhetősége és érdemi kritikájának elősegítése miatt elengedhetetlennek tartjuk a pontos, követhető tagolást.

KONKRÉT ÉSZREVÉTELEK ÉS JAVASLATOK

I. Gyógyító Magyarország - Egészségipar

- A geotermikus energia hasznosításáról szóló részben nehezen felismerhető a kormányzat célja: nem egyértelmű, hogy mik a tervek a visszasajtolás körül, illetve hogy mire utal a következő mondat: „Nagyobb telejsítményű geotermia-hasznosítás Magyarországon eddig szinte kizárólag vízkinyeréssel valósult meg” (57.old.). Az Energia Klub javasolja a 147/2010. (IV.29.) Korm. rendelet pontosítását annak érdekében, hogy valamennyi energetikai célú felszín alatti vízhasznosítás esetén egyértelműen elő legyen írva a visszatáplálási kötelezettség.
- Nem tartjuk számottevő lehetőségnek a kertészetek mellé fürdőt építeni (59.old.). Ez egyes esetekben indokolt lehet, ám fontosnak tarjuk hangsúlyozni, hogy ott célszerű termálfürdőt létesíteni, ahol erre hosszú távú kereslet mutatkozik. Javasoljuk megvizsgálni a jelenleg működő termálfürdők kihasználtságát és ennek fényében dönteni a további termálfürdő-programokról. Az Állami Számvevőszék jelentései¹ olyan problémákat tártak fel a fürdőkkel kapcsolatban, mint a megalapozatlan stratégia, beruházási problémák vagy a piacképesség hiánya. A geotermia hasznosításának elsősorban nem a fürdők energiaellátását kell szolgálnia, hanem a lakóépületekét és a közintézményekét.

II. Megújuló Magyarország – Zöld gazdaságfejlesztés

Helyzetértékelés

Az összefoglaló rész megállapításai alapvetően megfelelőek, a konklúziók tárgyalásánál azonban az alábbi hiányosságok tapasztalhatóak:

- Az alaptézisek (78. oldal) 1. pontjában nem világos a hazai kihívások-uniós energiapolitikai törekvések, geopolitikai sajátosságok aránya a jövőbeli energiapolitikában. Az anyag későbbi részeiből az utóbbi két szempont gyakorlatilag teljesen hiányzik.

¹ ÁLLAMI SZÁMVEVŐSZÉK 0536, *Jelentés a helyi önkormányzati fürdők – kiemelten a gyógyfürdők – helyzete, fejlesztésének lehetőségei, hatása az idegenforgalomra és a turizmusra*, 2005. augusztus

ÁLLAMI SZÁMVEVŐSZÉK 0823, *Jelentés a kiemelt – turisztikai célú – beruházások ellenőrzéséről a helyi önkormányzatoknál*, 2008. augusztus

- A kiemelt problémakörök (78. oldal 2. pont) közül hiányzik az épületek kifejezetten rossz energiahatékonysága. Nem világos, milyen jellegű problémát okoz az energiaszektor döntően magánkézben levősége.
- A jövőbeni magyar energiapolitikát a vitairat szerint 7 prioritás mentén javasolt kialakítani (78. oldal 3. pont). Nem világos, mi alapján választották ki pont ezeket a prioritásokat. Hiányzik közülük például az energiahatékonyság, amelynek – mivel a legtöbb kérdésben alapvető szerepe van - a végleges tervben külön fejezetet kellene szentelni.

Prioritások

1. Energetika a gazdasági növekedés és munkahelyteremtés szolgálatában

Kiemelten fontosnak tartjuk az első pont alábbi felismeréseit:

- az áram- és gázpiaci verseny hatékonyságának növelésére,
- stabil szabályozási és beruházási környezetre,
- a potenciális húzó iparágak azonosítására,
- nyílt, átlátható versenyre van szükség.

Nem világos azonban, hogy

- mit ért az anyag „gazdaságosság, a gazdasági versenyképesség megteremtése, illetve fenntartása” alatt;
- mely hazai iparági szereplők érdekeit kellene figyelembe venni a regionális energiapiaci integráció elősegítése során;
- mely szektorban, mely szereplőknél érvényesülne az átfogó energiahatékonysági program és egyáltalán mit értünk átfogó alatt;
- mit ért az anyag „előrelépés az árképzésben” alatt;
- miért nem emeli ki az energiahatékonyság szerepét a munkahelyteremtésben.

2. Ellátásbiztonság és forrásdiverzifikáció növelése

Tartalmi szempontból nem érdemes külön választani a második és a harmadik pontot, ugyanis az ellátásbiztonság és az import-függőség kérdése nagymértékben összefonódott.

- A pont döntően a földgázról értekezik, s habár a közelmúlt eseményei nyilván indokoltá teszik ezen energiahordozó túlsúlyát a szövegben, az ország ellátásbiztonsága ennél szélesebb látókört kívánna. Ez elbizonytalanítja az olvasót, ugyanis nehezen érthető, hogy a konklúziók pusztán a földgáz-felhasználással való összefüggésükben, vagy azon kívül is értendők-e.

- Különösen homályos, mit ért az anyag infrastruktúra-fejlesztések, illetve az állami szerepvállalás növelése alatt. Fontos lenne több információ a kiegyensúlyozott forrásszerkezetéről, a forrásdiverzifikációról. Nem esik szó konkrét gázvezetésekről.
- A pontból sajnálatos módon kimarad az energiahatékonyság kérdése, holott az ellátásbiztonság megteremtésében lényeges elem a meglévő források felhasználásának racionalizálása.

3. Az energiaimport-függőség csökkenése

- A kiszolgáltatottság enyhítése a földgázszektorban valóban kiemelten fontos, de mégis sajnálatos, hogy ebben a fejezetben is gyakorlatilag csak a földgázfelhasználás csökkentésének szükségessége szerepel, különös tekintettel az ország teljes, illetve a további energiahordozók terén meglévő importfüggőségére (pl. a földgázhoz hasonló importarányú kőolaj nem jelenik meg az anyagban).
- A konklúziók első három pontja feltétlenül támogatandó célokat sorol fel, azonban bővebb kifejtés hiányában nem tudni, hogy pontosan mire vonatkoznak. Nem világos, hogy mit értsünk „megújuló bázisú, magas hatásfokú áramtermelés” alatt.

4. A megújuló energia előállítás és felhasználás kiemelt ösztönzése

- A KÁT rendszer megújulókra koncentrálása és a zöld bizonyítvány rendszer együtt szerepel, de az anyag nem teszi le a voksát egyik mellett sem, pedig a zöldbizonyítvány-rendszer bevezetése növelné a befektetői bizonytalanságot és ugyanúgy csak a biomassza-tüzelés fejlődésével járna. Úgy gondoljuk, hogy egy jól működő, fosszilisoktól megtisztított, technológia és méret szerint differenciált KÁT rendszer szolgálná megfelelően a megújulók ösztönzését.
- A „fűtési célú preferálás” (82. oldal) kiemelésével némiképp szemben áll a 81. oldal megállapítása, mely szerint stratégiai cél az „erőteljes ösztönzés fenntartása a megújuló bázisú, magas hatékonyságú áramtermelés esetében”. A hőtermelés támogatására az anyag nem tartalmaz konkrétumokat. A szétszórt hőfelhasználás és mérési nehézségek ellenére már léteznek uniós elképzelések egy az áramfelhasználás támogatásához hasonló „termelési támogatásra”.

5. Klímaváltozás, mitigáció és adaptáció

- Meglehetősen rövid a klímaváltozással foglalkozó rész (3 mondat), pedig az összegző gondolatok első pontja szerint: „felértékelődhet hazánk szerepe a klímapolitika feltételrendszerének nemzetközi szintű alakításában”.

6. Atomenergia

- Az „olcsóbb villamosenergia-termelése” (82. oldal) kifejezés használata mindenképpen fontos üzenet a vitairat készítői részéről: azon felismerést tükrözi, hogy az energia olcsóságának kora elmúlt, azt egyes megoldásokkal legfeljebb „olcsóbbá” lehet tenni. Ezzel együtt hiányzik annak kifejtése, hogy mennyiben kaphat ebben szerepet az atomenergia (a szocialista tervgazdaság és KGST-együtműködés idejében épített, mára nullára írt régi atomerőművet nem lehet összevetni egy, a mai gazdasági feltételek, biztonsági előírások és egyéb adottságok mellett építendő, mai atomerőművel).
- Megvizsgálandó, hogy az atomenergia prioritások közötti felsorolása nem áll-e ellentétben a vitairat többi törekvésével, nevezetesen a megújuló energia előállítás és felhasználás kiemelt ösztönzésével.
- A vitairat azon állítása, miszerint „átmeneti fosszilis fűtőanyag-, elsődleges energiahordozó-hiány esetén kiváló szolgálatot tehet az atomerőmű akár a mostani, akár megnövelt kapacitás mellett” szakmai pontatlanság, mivel az atomerőművek alaperőműként szolgálnak, termelésük független az egyéb energiahordozók hiányától.
- A kapcsolódó ismeretek hiányára utal, hogy az anyag megvizsgálásra érdemesnek ítéli a paksi atomerőmű üzemidő-hosszabbítását, illetve új atomerőművi blokk(ok) építését, mivel parlamenti és kormányzati egyetértéssel mindkét ügyben – különböző szinteken – már folynak munkálatok az atomerőműben és az MVM-ben is.

7. Az energetikáért felelős kormányzati intézményrendszer és eszközrendszer felülvizsgálata

- Az intézményrendszer felülvizsgálatának szándéka alapvetően helyes, azonban ennek módjáról nem esik szó. „A befektetői környezet kiszámíthatóságát biztosító intézményrendszert kell kialakítani” – írja az anyag. Szerintünk ilyen jogszabályi háttér kialakítására is szükség van.

A Zöld Gazdaság Eszközrendszere

- A biomassa-hasznosítás esetében úgy tűnik, a foglalkoztatási szempont az elsődleges. A 2009/28/EK irányelv által is megkövetelt fenntarthatóságról nem esik szó.
- A nagykapacitású bioetanol-üzemek támogatása (88. oldal) nem indokolt, költséghatékonyságuk megkérdőjelezhető.
- A szélenergiával kapcsolatos rész (90. oldal) ugyan említi a 2009-ben meghirdetett 410 MW kapacitásra kiírt kapacitás létesítési pályázatot, arra azonban nincs benne utalás, hogy időközben ez a pályázat visszavonásra került. A végleges tervnek tükröznie kell a kormány szándékát: kíván-e újabb pályázatot kiírni, és ha igen, mikor, illetve milyen feltételekkel.
- Annak ellenére, hogy a szélenergia „másodsorban fontos” erőforrás (a 88. oldal alapján), a 90. oldal szerint a szélerőművek „gyorsan és egyszerűen kiépíthetőek” és „olcsó az üzemeltetésük”, „kiemelt érdek a hazai kis- és középvállalkozások szempontjából a háztartási méretű szélerőgépek elterjedése”. Világossá kellene tenni, hogy mi alapján súlyozták az erőforrásokat, hogyan jöttek létre az „elsősorban” és „másodsorban” kategóriák. Nem derül ki, hogy ennek a kategorizálásnak mi a szerepe, milyen következményei lesznek a megújulókat érintő jogszabályokra, árazásra.
- A foglalkoztatási hatás tárgyalásánál csak a biomasszáról esik említés, egyéb technológiákhoz kapcsolódó alkatrész- vagy berendezés-gyártásról nem szól az anyag.

VII. Közlekedés tranzitgazdaság

- A közlekedés komplex hatásainál fogva külön odafigyelést igényel a stratégiai tervezés során. A vitairat is említi, hogy a stratégia készítésekor külön tekintettel kell lenni a várható társadalmi terhekre is. Ezért szeretnénk hangsúlyozni, hogy ennek minél pontosabb feltérképezésére mindenképpen szükséges erőforrásokat biztosítani. Egy ilyen felmérésben fontos szempont, hogy a közlekedést mint egységes rendszert tekintsük, és mint rendszerhatásokat vizsgáljuk a társadalomra és a környezetre gyakorolt hatásait.
- A közlekedési szektor kapcsán is felmerül az éghajlatváltozás problémaköre. Fontosnak tartjuk, hogy a horizontálisan is kezelt közlekedési energiafelhasználásnál megfelelő helyre kerüljön a fenntarthatóság kérdése, különös tekintettel a közlekedési energiaforrások szerkezetének várhatóan drasztikus méretű átalakulására a stratégia időhorizontján (oil-peak, fosszilis energiahordozók jelentős áremelkedése, ill. hiánya, s ezek hatása a közúti

és légi közlekedésre). Ezek olyan kihívások, amelyekkel nem csak tisztában kell lenni, hanem a versenyképesség megőrzése érdekében kezelni, sőt kihasználni is tudni kell őket.

- A közlekedési jövőképben rögzített modal-split még erősen közútorientált. Kérdés, hogy ez a munkamegosztási arány a valóságban mennyire teljesíti majd a bevezetőben rögzített célkitűzést, nevezetesen a közlekedési hasznok maximalizálását a társadalmi terhek minimalizálása mellett. Miután vonatkozó tanulmányok nem igen állnak rendelkezésre, ezért nem tudható, hogy ez a munkamegosztási arány mennyiben tesz ennek eleget - csak érezhető, hogy nem teljes mértékben. Ezért azt javasoljuk, hogy a célkitűzést úgy fordítsuk le konkrét elérendő munkamegosztási (modal-split) arányokra, hogy emögött meglegyenek azok a konkrét, lehetséges forgatókönyvek, amelyek a jelenlegi közlekedési infrastruktúrából kiindulva a Széchenyi terv prioritásai mellett megvalósulhatnak. A forgatókönyvek ismeretében lehet eldönteni, hogy melyik az, amelyek leginkább eleget tesz a bevezetőben rögzített átfogó célnak.

A fenntartható energiarendszerek, valamint a hatékony és átlátható szakpolitika kialakításának egyik előfeltétele, hogy a Magyar Köztársaság vezetői független és megalapozott előkészítő anyagokra alapozva hozzanak döntéseket. Az Energia Klub 20 éve folytatja tevékenységét ebben a szellemben Magyarországon. Kutatásainkkal, képzéseinkkel és a széles körű kommunikációval a célunk, hogy mind az energiát termelők, mind a felhasználók, vagy éppen a politikai döntéshozók másként viszonyuljanak az energiához. Szükség készleteink ésszerű felhasználása, a sokszínű helyi erőforrásokon alapuló gazdaság, vagy az energiapazarló fogyasztási szokások megváltoztatása, mind-mind része a megoldásoknak, melyet szervezetünk munkájával támogat. Több tucatnyi sikeres projektünket, vagy éppen kapcsolódó kiadványainkat és tanulmányainkat a tudományos igényesség, a közérthetőség és a gyakorlati kérdések szem előtt tartása jellemzi. A részlelhajlástól mentes, a köz érdekét szem előtt tartó beállítottságunk mellett rugalmasan szintetizáljuk a legújabb nemzetközi eredményeket is, a legmeghatározóbb európai szervezetekkel és intézményekkel együttműködve.

SZERKESZTETTE: FELLEGI DÉNES
KÖZREMŰKÖDTEK: ÁMON ADA, KARDOS PÉTER, KIRÁLY ZSUZSANNA,
KORITÁR ZSUZSANNA, PERGER ANDRÁS, VARGA KATALIN